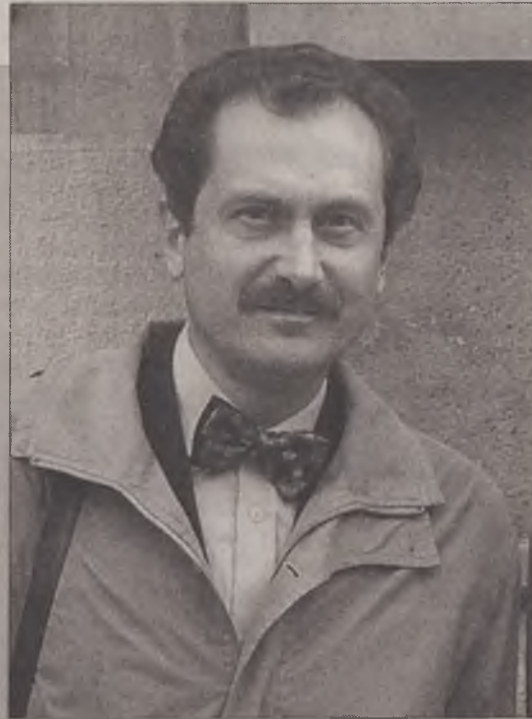

Вартовий на сторожі скарбу пізнання

Книга Ярослава ПОЛИЩУКА «І ката, і героя він любив», завдяки якій автор нещодавно удостоївся Гоголівської премії, за словами критика Костянтина Родика, фактично заміщає десятки раніше написаних томів про Михайла Коцюбинського. Це далеко не єдина відзнака знаного в Україні та за кордоном літературознавця з Рівненщини. До того були Всеукраїнська премія імені І.Огієнка, Винниченківська премія, яку він отримав з рук Бориса Олійника, та нагорода за кращу книгу 2009 року. Поважають Ярослава Олексійовича не лише в літературних колах, а й у студентських. Бо професорує він одразу в двох авторитетних вишах: Острозькій академії та Ягеллонському університеті, де ділиться зі своїми студентами найдорожчим – скарбом пізнання. Цікаво було послухати думки фахівця на вічні теми освіти та літератури у цих двох сферах і нашому кореспондентові.

– *Ярославе Олексійовичу, якщо я не помиляюся, ви брали цьогоріч участь у Львівському форумі видавців...*

– На форумі буваю щорічно, це вже традиція. Останніми роками довелося також презентувати там свої нові книги. В умо-

му, яка нині особливо популярна серед молоді?

– Як до явища, яке об'єктивно існує. Як критик намагаюся це пояснити і обґрунтувати. Як читач сприймаю те, що суголосне добій моїм культурним запитам. Звісно, на масовий інтерес така

сусідніх народів, які так мало про себе взаємно знають. І в цьому смислі чимало зроблено. Так, минулого року вийшла друком перекладена мною книжка Александра Ф'юта „Зустрічі з Іншим”, дуже цікава й потрібна для нас есеїстика про травматичну пам'ять ми-

лежали коло Болонської декларації про освітню реформу в Європі. Так звана кредитно-модульна система, яку впроваджено в Україні, нічого спільного не має з болонськими реформами. Вона тягне нас у зворотний бік, до ще більшої бюрократії, формалізму, окузамилювання, корупції.

– *В одному з інтерв'ю ви назвали себе «гостювим професором». Де відчуваєте себе гостем: в Україні чи у Польщі?*

– Так, наді мною нерідко піджартовують, коли зненацька з'являюся просто з дороги на конференцію чи на заняття, називаючи „професором з наплечником”. Справді, доводиться при звичаюватися до дороги, але з досвідом навчився брати з собою необхідне й обходитися малим. Найтяжче, що ношу за плечима, то, звичайно, книжки, але без цього вже ніяк не обійтися: така професія, що зобов'язує бути в постійному контакті з книгою.

Як мудро свідчить українська приказка, добре там, де нас нема. Звичайно, мандрівне життя приваблює тим, що і вдома почуваш себе гостем, коли після розлуки зустрічаєшся з близькими лю-

цикл, зріс інтерес до іноземних мов, набула престижу й українська мова – це обнадійливо. Мінус, звичайно, освітня політика, яку постійно лихоманить. Страшно про це думати, але українська освіта в її нинішньому стані стрімко падає й уже досягає дна. Потім треба буде усвідомити глибину падіння, й лише тоді можна буде рухатися у зворотному напрямку. Але це виглядає дальшою перспективою – 20-30 років. Поки що за якісною освітою молоді доводиться їхати за кордон. А жаль. Ціле покоління недоучок ми вже прохукали, на черзі наступні.

– *Чим відрізняється польський студент від українського?*

– Як студент – відрізняється дуже істотно. Бо він усвідомлює відповідальність вибору. По-перше, рідко хто зі студентів на повному утриманні батьків, як в Україні. По-друге, коли не вчитись, можна легко вилетіти з університету. По-третє, є прямі стимули вчитися, бо від рівня набутих знань залежить майбутнє працевлаштування, кар'єра. Саме від знань і умінь – не від батькових зв'язків чи хабаря, як в Україні. По-четверте, нині в Євросоюзі реалізуються потужні програми інтеграції освіти, і студенти можуть вільно переміщатися, навчаючись семестр чи й рік в іншому закладі або іншій країні. Ось у мене двоє студентів прибуло на україністику – з Будапешта й Мюнхена: річні стипендії їм оплачує Євросоюз. Тобто статус

нашій державі, коли висока культура взагалі не цінується, а культура книги не підтримується державою, Львівський форум залишається приємною оазою серед пустелі. Там гарна атмосфера, аби зустрітися з колегами, обмінятися думками й новинками, просто помріяти. Зрештою, поспілкуватися з тими, кого називаємо читачами і про кого ми, автори, у повсякденному житті маємо туманне уявлення.

– Як би ви охарактеризували поточний літературний процес в Україні?

– О, це питання не для короткої розмови. Бо ж студентам мінімум один семестр про це розповідаю. Але, щоб ощадити терпіння читачам, відбудуся жартом. Сучасну українську літературу можна порівняти до персонажа улюбленої дитячої казки. Як знаєте, є така гарна казочка про кривеньку качечку: усім вона була вдатна, тільки трошки кривенька. От і письменство наше в подібній ситуації. Воно важко долає в собі досвід колишнього провінціалізму й хуторянства. Або навпаки – надто поверхово захоплюється Заходом та імітує його екстравагантність. До того ж, у нас дуже мало читачів, адже більшість читача україномовної літератури – це п'ять-вісім областей заходу держави з центром у Львові. Усе це й змушує літературу шкутильгати, однак вона все ж залишає за собою добрі шанси вийти з такого стану, розправити крила.

– Як ви ставитесь до літератури епохи постмодернізму,

літератури не протидує. Поважним, в Україні не може бути повноцінного постмодернізму, як на Заході, тому в нас це лише перехідна фаза до чогось іншого. Останнім часом критики пробують діагностувати народження в літературі якоїсь нової якості, нового пафосу, замішаного вже не на постмодерній іронії, а на поверненні до базових цінностей. Мабуть, цей сектор у літературі буде зростати, породжуючи нові хвилі.

– Ви розбудовуєте наукову галузь україністики в Польщі. Наскільки актуальна за кордоном українська тематика?

– Так, маю вже певний досвід у цьому, бо працюю в Ягеллонському університеті майже десять років. Польща, як відомо, – один із стратегічних партнерів України, тому зацікавлення нашою країною, її культурою, мовою, потенційними можливостями поступово зростає. Найкраще це засвідчує власне україністика, тому що студентська молодь найбільш чутлива до таких процесів. Приємно мати справу з людьми, які щиро хочуть пізнати нашу країну, вивчають її мову й літературу, подорожують, охоче наводять контакти з українцями. Очевидно, найбільший інтерес для них становить не історія, а сучасність – молода українська література, музика, кіно, театр. Намагаюся ці запити задовольняти й розвивати, наскільки можу. Тому проводжу відповідні спецкурси, а також коментую актуальні події в курсі українознавства. До того ж, часто у нас виступають українські письменники, вчені, діячі культури. Беремося також за переклади, працюємо на зближення культур

шляхи виходу з нього. Мають на цьому полі певні успіхи й мої польські учні.

– Свого часу ви закінчили РДГУ. Як у вас спогади від студентського життя?

– Спогади різні, проте здебільшого приємні. Це незабутні студентські роки – дружба, кохання, мрії, перші випробування на зрілість і власну позицію. Гарно згадується наш дружний колектив – студентами ми об'їхали пів-України, побували в Петербурзі. Траплялися достойні викладачі, про яких також згадую з вдячністю. Були й неприємні сторони, нагинки спецслужб, бо ж наша українська філологія була тоді (часи СРСР) під міцним їхнім прицілом, а за спробу несанкціонованого мітингу біля пам'ятника Шевченкові мало не вигнали з першого курсу.

– Нині багато говорять про єдиний освітній простір. Ви, як викладач одночасно українського та польського вишів, що думаєте про нинішню готовність України до процесу євроінтеграції?

– Дякую, хоч ви цікавитесь, що я думаю. Почну з анекдотичної ситуації. В тому ж таки РДГУ видали вже десь зо два десятки брошур на тему впровадження Болонської системи. Так-от, ті, хто їх писав, жодного разу навіть не поцікавились у мене, як оце ви. Взагалі, вони нікуди й не їздили, окрім Москви. Тобто те, що впроваджують, треба назвати поганою копією московської пародії на Болонську систему. Будьте певні, ті бюрократичні викрутаси, які там понаписували, навіть близько не

проводжує мене на свята: це ті рідкісні нагоди, коли можна зібратися всією родиною, мило поспілкуватися або гайнути в яесь чудове місце. Дуже люблю подорожі, хоча й без того чимало часу проводжу в дорозі, а вона втомлива.

– Яка якість та перспективи української освіти?

– Дуже скромні, м'яко кажучи. За останні двадцять років, тобто в період незалежної України, вищу освіту перетворили на легальний бізнес в умовах дикого капіталізму, її рівень фатально впав. А можна ж було за цей період виростити молоде покоління викладачів, які впроваджуватимуть реформи й реально наближатимуть країну до світових стандартів! Натомість з відома Міносвіти наутворювали масу приватних вишів, спекулюючи на прагненні населення до нових, престижних професій. Вищу освіту (переважно платну) зробили мало не обов'язковою, усе це «господарство» глибоко вгрузло в болоті корупції. Для окремих діячів це була золота жила. Тепер вона вичахла, вища освіта терпить кризу, а частину закладів треба буде закрити. З іншого боку, є надія, що криза допоможе отямитись і подбати про реальну якість, а не імітацію й показуху, якою здебільшого в цій сфері займаються. Трохи краще, гадаю, справи в середній школі, там в основному утримався кадровий потенціал, хоча тривожним є фактор, що більшість учителів – люди старшого віку, а молоді в цій професії дуже негусто. Проте в середній школі помітно похжавився гуманітарний

не випадає. А в усьому іншому студентська молодь схожа – і в Польщі, і в Україні вона любить товариство, музику, легко закохується, охоче подорожує тощо.

– Чого, на вашу думку, в першу чергу варто вчити студента?

– Передовсім громадянської свідомості й відповідальності. Цього, до речі, найменше навчають в Україні, бо викладачі самі нерідко не є для студентів моральними авторитетами. Проте згадаймо минуле: студентство завжди було радикальною політичною силою, рушієм змін, на нього покладали великі надії в суспільстві. Такого активного студента вкрай потребує нинішня Україна, котра не може вибратися з незліченних політичних авантур.

Студентські роки – унікальна пора становлення особистості. А викладач – вартовий, бо стоїть на сторожі цього скарбу. Якщо не додамо студентові конкретних знань із професійної галузі, він зможе пізніше здобути їх самостійно. Зате відсутність основоположних цінностей пізніше не вдасться виправити жодним чином. Тому за час навчання в університеті молода людина має навчитися бути патріотом своєї країни і культури. Має навчитись робити свідомий вибір і відповідати за нього, бути порядним, обов'язковим, чесним. Це ті вартості, які пізніше будуть затребувані і в суспільстві, і в родині, і в кар'єрі.

Анастасія АДАМЧУК